KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

8e JAARGANG - MRT.-APR. 1965 - NR. 2

INHOUD

Opmerkingen vooraf 35

DE GEMEENSCHAP

Anders dan anders 36
Noteert u dit even? 38
Het leiden van bestuursvergaderingen (vervolg) 39
Verwondering in Cadzand (Zld) 41
Rariteitenkabinet oftewel kleinekunst-archief 44
Landdag 1965 45
Verslag najaarsdag gewest Zuid-Holland-N 46
Nog eens: De Brochuretafel 47
Literatuurlijst bij de handleiding voor het bejaardenbezoek 49

GEESTELIJKE VERZORGING

Minimale voorbereiding 50
H. Witteveen 51
Bureaux voor levens- en gezinsmoeilijkheden 52
Op de foto 56
Hulp aan emigranten 57

HUMANISTISCHE VORMING

Vormingsleiders 58

TIJD EN TAAK

30 mei '65	Landdag Geuzen-eiland Amsterdam-West
mei/juni	Voorbereiding winteraktiviteiten
mei/juni	Aanschrijven sprekers
alle maanden	Informatie belangstellenden

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

REDACTIE: TH. W. POLET, EMMALAAN 16, SOESTDIJK TELEFOON 02955-2508

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030—10163 EN 29563

OPMERKINGEN VOORAF

Uit een aantal opmerkingen, die ons de laatste maanden vanuit de gemeenschappen bereikten, zijn we er achter gekomen dat Kader toch niet zo goed gelezen wordt als we wel eens veronderstelden en dat men bovendien niet weet, welke functie dit blad vervult. Wat dat laatste betreft, dit zal wel het gevolg zijn van het feit, dat er voortdurend in de besturen wisseling plaats vindt en nieuwe bestuurders enige tijd nodig hebben om zich in te spelen.

Kader is voor alles een *communicatie-orgaan* voor allen, die bij het werk voor het Verbond zijn betrokken. Het is een samenvoeging van drie gestencilde blaadjes, die zich tot verschillende groepen richtten, n.l. de gemeenschapsbestuurders, de geestelijke verzorgers en de sprekers. Op een bepaald ogenblik is men er toe overgegaan, die drie uitgaven samen te vatten, waarbij als voornaamste motief gold, dat ons werk in elke sector zoveel aanrakingspunten met andere gebieden heeft, dat het alleen maar voordeel kan opleveren als elke medewerker daarvan op de hoogte is. We menen dan ook, en dat hebben we ook vele malen geschreven, dat het voor ieder de moeite waard is het blad in elk geval in zijn geheel door te bladeren en zich niet te beperken tot zijn eigen specialisme.

Maar Kader heeft ook de functie van *mededelingenblad* vanuit het hoofdbestuur naar de gemeenschappen. Om te voorkomen dat onze besturen nog meer circulaires ontvangen dan nu al onvermijdelijk het geval is, worden er ook zaken in meegedeeld die voor de organisatie van belang zijn. En het is op dit punt dat het nog niet klopt, of liever, dat vele bestuurders dit niet zo opvatten. Met name ten aanzien van de congresvoorbereiding blijkt dat in de afgelopen maanden het geval te zijn geweest. In het juni/juli-nummer van 1964 hebben we uitvoerig over de procedure voor het indienen van voorstellen en amendementen geschreven, dat is in het nummer van oktober/november nog eens in het kort herhaald, maar desondanks zijn er bij enkele besturen hierover een aantal misverstanden gerezen. Men heeft deze berichten òf niet gelezen òf zitten wachten tot er een bericht van het Centraal Bureau verscheen.

Laat men ons goed begrijpen, we nemen het niemand kwalijk als hij Kader niet spelt of bepaalde stukken ongelezen laat. Maar we moeten wel goed afspreken, dat, wanneer er aanwijzingen van organisatorische aard in staan, daar kennis van wordt genomen en naar gehandeld. Juist om de besturen niet nog meer papieren in huis te sturen dan nu al nodig is, worden er in dit blad bepaalde gegevens verstrekt. En om allen, die van deze gang van zaken nog niet op de hoogte zijn, daarop te wijzen, meenden we er goed aan te doen daar nog eens de nadruk op te leggen.

De Gemeenschap

ANDERS DAN ANDERS

Een van de dingen, die wij in het Verbond op nog onbereikbare afstand zien, is feest vieren, echt onbekommerd feestvieren.
Er zijn er onder ons, die er even onwrikbaar als ondergronds van overtuigd zijn dat ook humanisten op de duur iets van carnaval zullen beleven. Tenslotte zijn ook humanisten mensen van vlees en bloed, die wel eens los van beginselverklaring en andere banden willen zijn.
Voor en aleer het zover is, zal er evenwel nog veel aan gedoctord moeten worden. Er zullen commissies komen die zullen vaststellen:

a. dat onder alle omstandigheden het streven naar redelijke verantwoording duidelijk herkenbaar zal moeten zijn;
b. dat elke schijn van navolging van enig genootschap, stoelend op bijzondere openbaring moet worden vermeden;
c. dat tot elke prijs een wufte indruk naar buiten — om maar te zwijgen van opspraak — moet worden voorkomen;
d. dat het congres het laatste woord heeft, ook in deze.

Het eerste echte humanistenfeest zal worden geopend met het plechtig aan snippers scheuren van het — laatst verschenen — 78 pagina's tellende rapport „Mens en feest, inhoud en vorm, uit rationeel-, religieus- en existentialistisch humanistisch oogpunt". Vervolgens worden deze snippers als confetti over de feestgangers uitgestrooid, die na enkele uren wel weer hinder zullen krijgen van wroeging, gewetensnood of schuldgevoelens, maar die enkele uren hebben ze dan toch gehad.

In afwachting van dit alles moeten de gemeenschappen zich zien te behelpen. Voor en na doen zij — al dan niet krampachtig — pogingen om het wat dorre schema van bezinningsbijeenkomsten en groepsbesprekingen te doorbreken met bijeenkomsten van geheel andere strekking, waar niet de zorg maar de vreugde om mens en wereld (niet te verwarren met het blad van die naam) de boventoon voert.

Zo probeerde ook de gemeenschap Deventer de gebruikelijke Nieuwjaarsbijeenkomst een ander karakter te geven. Misschien kunnen andere gemeenschappen met het hierna volgende verslag van deze bijeenkomst hun voordeel doen.
De avond werd geopend met een korte inleiding over het leven en het werk van de grote Engelse schrijver uit de Middeleeuwen, Geoffrey Chaucer. Enkele gedeelten uit de Canterbury Tales werden voorgelezen. Zij vormden met hun scherpe karaktertekening en ironie een goede inleiding voor de

verdere avond en tegelijkertijd een geruststelling voor degenen, die menen dat een bijeenkomst zonder een enkel serieus element moeilijk het predicaat humanistisch kan verdienen.
Daarna was er koffie en de eerste hap van de Zweedse tafel, die door enkele dames-leden was aangericht en die allerlei hapjes omvatte, weliswaar klein van omvang maar zeer gevarieerd van inhoud n.l. van uiterst zoet tot bijzonder hartig.
Aan iedere bezoeker was een briefje uitgereikt met een cijfer (dat er verder niets toe deed) en een letter. De briefjes waren uitgereikt in de volgorde, waarin de bezoekers hadden plaats genomen en in alfabetische volgorde, d.w.z. niet verder gaande dan tot en met G, daarna weer beginnende met A enz.
Na een enigszins mistige inleiding door de quiz-leider werden alle bezoekers met een briefje, voorzien van de letter A verzocht te gaan zitten aan het tafeltje, eveneens voorzien van een A. Evenzo voor B tot en met G. Dusdoende werden er 7 groepen gevormd, elk van 6 à 7 bezoekers, die elkaar niet of weinig kenden. Elke groep diende een voorzitter en een secretaris-rapporteur te benoemen. Het spel kon beginnen.
De eerste opdracht hield in, dat elke groep zoveel mogelijk namen en adressen diende te noteren van de bezoekers, deel uitmakende van de in het alfabet volgende groep (A dus van B, B van C, enz. en tenslotte G van A). De rapporteurs moesten hun notities binnen een zekere tijd bij de quiz-leider bezorgen. Deze las per groep de opgeschreven namen voor, verzocht de genoemden te gaan staan en hun adres te zeggen. Daardoor was de quiz-leider in staat de juistheid van de ingeleverde antwoorden te controleren en werden tegelijkertijd de aanwezigen aan elkaar voorgesteld.
Voor een goed opgeschreven naam en adres werd een punt toegekend. Op een schoolbord werden de punten per groep aangetekend en gesommeerd.
De tweede serie vragen omvatten opdrachten als: Noem de sprekers, die in het seizoen 1964—1965 optraden of nog zullen optreden, noem drie leden van het hoofdbestuur.
De derde serie werd al wat luchtiger: Via de gramofoon kreeg men een Kronkel te horen, voorgedragen door Ko van Dijk. Vraag: wie is de auteur, wie is de acteur. Gedraaid werd een plaat met harttonen. Vraag: Welk geluid is dit?
Een plaatje van Wim Kan op hogere snelheid. Vraag: Wie is dit? Frater Venantius van Wim Sonneveld weerklonk: Vraag: Hoe vaak komt in dit opus de aanduiding van een r.k. geestelijke voor? (Voor wie het weten wil: 27 x).
Regelmatig waren er onderbrekingen om de Zweedse tafel eer aan te kunnen doen. De puntentelling ging onverdroten door. De rapporteurs holden met hun briefjes om binnen de tijdslimiet te blijven.
Volgende serie: Maak een slagzin voor de ledenwerving. Geef een omschrijving van het recept voor Hemelse modder. (Het gerecht schijnt werkelijk te bestaan!)
Tenslotte werden aan elke groep stukken crêpe-papier en spelden uitgereikt. Opdracht: maak naar eigen fantasie een hoofddeksel, te „showen" door een lid van de groep.

Het volgende viel op te merken:

1. Alle bezoekers accepteerden grif het formeren van de groepen, waarin ze geen of weinig bekenden aantroffen.

2. Er hing een goedmoedig/fanatieke wedstrijdsfeer. Er werd verontwaardigd geloeid bij pogingen tot ontduiken van de spelregels, er was gejuich bij goede prestaties.
3. De slagzin- en recepten-opdracht leverde fraaie kolder op.
4. Sommigen gaven enigszins zorgelijk de quiz-leider te kennen, dat op de puntentelling wel wat aan te merken viel, hetgeen overigens meer dan waar was.
5. De hoedenshow was een groot lachsucces. Zeer respectabele leden showden bizarre groepsprodukten op de wijze, zoals zij veronderstelden dat ware mannequins het zouden doen, hetgeen voornamelijk neer kwam op vervaarlijk wiegen der heupen.

Al met al was het een kostelijke avond met veel spontaneïteit en gelach.
Er zijn natuurlijk tal van varianten mogelijk. Laten andere gemeenschappen ook eens in deze richting experimenteren en van hun ervaringen in Kader vertellen.

C.

NOTEERT U DIT EVEN?

Jaarverslagen

Hoewel er elke dag een aantal binnenkomen, zijn toch nog een deel van de gemeenschappen in gebreke. Voor dat we nu weer per circulaire moeten gaan reclameren daarom het vriendelijke verzoek niet langer te wachten. Vorig jaar ontvingen we na drie keer schrijven in augustus de laatsten. Dat is wel wat laat, gezien het feit, dat de termijn volgens het Huishoudelijk Reglement vóór 1 maart is.

Beantwoording brieven

Het Centraal Bureau klaagt, dat het zo lang duurt voor er op brieven wordt geantwoord. Dat geldt natuurlijk niet voor elk bestuur, maar het is toch erg lastig. Laat men brieven zo spoedig mogelijk behandelen, en niet wachten tot er een bestuursvergadering is. In elk geval bericht van ontvangst en een motivering waarom het antwoord nog even op zich moet laten wachten.

Geestelijke verzorging militairen

De aard en omvang van dit werk is voor velen nog een geheim. Gelukkig hebben al enkele vooruitstrevende besturen er voor gezorgd, dat er over dit onderwerp door een deskundige gesproken wordt. Dat moet nog veel meer gebeuren, waarbij dan tevens a.s. militairen en hun ouders uitgenodigd dienen te worden. Op de afd. Militaire Zaken van het Bevolkingsregister beschikt men over de namen van hen, die in het komende jaar in dienst moeten en *geen godsdienst* op hun kaart hebben.
Onze Hoofdraadsman, H. J. J. Lips, p/a Het Coornherthuis, Hoofdweg 84 te Driebergen is bereid er voor te zorgen, dat een deskundige inleiding wordt gehouden.

Sprekerslijst

Wie op de lijst is uitgekeken of in principe alleen maar op bekende namen afgaat, wordt er op gewezen, dat er naar gestreefd wordt steeds nieuwe namen toe te voegen. In januari, februari en maart hebben drie scholingsbijeenkomsten plaatsgehad voor jonge sprekers. Gegevens, zoals naam, adres, onderwerpen enz. komen binnenkort ter beschikking. Ons verzoek is: Neemt u eens een proef.
En als u nog mensen weet, die wel eens uit spreken gaan, maar niet bij ons bekend zijn, dan horen we dit op het Centraal Bureau heel graag. Op die manier krijgen we èn uitbreiding èn vernieuwing. En dat hebben we hard nodig.

Goed idee

Het bestuur van de gemeenschap Nijmegen onderhoudt goede relaties met de directeur van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek. Het gevolg is, dat deze reeds op verschillende bijeenkomsten met een collectie boeken aanwezig was, die op het te bespreken onderwerp betrekking hadden. Hoe goed dit werkt blijkt wel uit het feit, dat nadien nog bezoekers van de bijeenkomst naar de bibliotheek zijn gegaan, om boeken te halen om een en ander nog eens na te lezen.
Er zijn ongetwijfeld meer gemeenschappen, waar dit uitstekende idee te verwezenlijken valt.

HET LEIDEN VAN BESTUURSVERGADERINGEN (Vervolg)

Omgang met de groep

Een voorzitter heeft niet alleen te maken met agenda's, ingekomen stukken en voorstellen maar ook met de *mensen*, die tesamen het bestuur vormen. Die mensen hebben elkaar niet gekozen, menigmaal kenden sommigen elkaar niet eens, het kan best, dat sommigen elkaar niet mogen. In de omgang met de groep spelen een aantal factoren een rol, die van grote invloed zijn op het prestatievermogen van de groep. Hieronder willen wij voor een paar punten uw aandacht vragen.

De voorzitter moet er naar streven zijn bestuur tot een *goed team* te vormen. Een groep waarin goede onderlinge verhoudingen heersen werkt beter en sneller, dan wanneer onderlinge spanningen hun afbrekende invloed uitoefenen. Een voorbeeld daarvan is dat A de voorstellen van B niet beoordeelt op hun eigen waarde maar ze bestrijdt omdat hij aan B een hekel heeft. De voorzitter kan dergelijke dingen tegengaan door de discussie strikt zakelijk te houden, zich persoonlijk nimmer in een ruzie te laten betrekken en alle mensen precies gelijk te behandelen. Voorts moet een voorzitter er voor zorgen, dat hij de leden van het bestuur persoonlijk

kent en ook enige belangstelling tonen voor hun persoonlijke omstandigheden. De meeste mensen stellen het tonen van enige persoonlijke belangstelling zeer op prijs. Bovendien kan een voorzitter, als hij zijn mensen een beetje kent, rekening houden met hun persoonlijke mogelijkheden, zorgen en belangen.

Het is van belang, dat ook bestuursvergaderingen plaats vinden in een prettige, *comfortabele omgeving*. Een donker, koud of lelijk kamertje werkt op elke groep deprimerend, een goed verzorgde, rustige vergaderplaats werkt daarentegen stimulerend.

Tenslotte doet een voorzitter er goed aan na afloop van elke vergadering de hele gang van zaken nog eens rustig te overzien en zich af te vragen of alles goed is verlopen of dat er misschien enkele dingen zijn, die een volgende keer beter anders kunnen worden aangepakt. Hieronder geven wij nog een lijstje met punten, dat bij een dergelijke *nabeschouwing* van nut kan zijn.

1. Hoe was in het algemeen de sfeer in de groep?
   Was er een ongedwongen, gezellige sfeer of waren er spanningen in de groep?
2. Was de accomodatie van de vergaderruimte bevorderlijk voor het gesprek?
   Waren er storende invloeden en zo ja wat kan daar voor de volgende keer aan worden gedaan?
3. Is er veel of weinig besproken?
   Zijn de besproken punten grondig bekeken en zijn daarbij nog belangrijke, nieuwe gedachten naar voren gekomen?
4. Gaf de voorzitter de groep voldoende gelegenheid de agenda te bespreken of domineerde hij sterk?
   Luisterde hij goed naar hetgeen er werd gezegd?
5. Hebben de leden van de groep door de gehouden bespreking een beter inzicht in de besproken problemen gekregen?
6. Hebben alle leden aan het gesprek deelgenomen of waren er ook zwijgers? Wie?
7. Waren alle leden enthousiast en geïnteresseerd of verliep het gesprek moeizaam en traag?
   Indien het laatste het geval was, wat zou daar de oorzaak van kunnen zijn?
8. Week men telkens van het onderwerp af?
9. Waren er voldoende gegevens beschikbaar of bekend om de gestelde problemen vruchtbaar te kunnen bespreken?
10. Zijn er nog andere punten, die moeten worden genoemd? Zo ja, welke?

J. de Leede

VERWONDERING IN CADZAND (ZLD.)

Vrijdagavond 13 en zaterdag 14 november j.l. vond in hotel „de Wielingen" te Cadzand een ontmoetingsconferentie plaats tussen christenen en humanisten.
Onder de voortreffelijke leiding van Wika R. J. Wasterval waren bijeen 10 Rooms-Katholieken, 6 Nederlands-Hervormden, 1 Gereformeerde dominee en 1 lid van de Pinkstergemeente, tezamen 18 christenen.
Daartegenover stonden een dozijn humanisten. De eerste avond werd tevens bijgewoond door de heer Dol, die zich als voorstander van een wereldkerk geen „christen" noemt.
Deze bijeenkomst was het resultaat van een al jaren lopende afspraak tussen het Vormingscentrum en het Gewest Zeeland van het H.V. Reeds eerder was een bijeenkomst gepland, doch door onvoldoende belangstelling van christelijke zijde kon deze indertijd geen doorgang vinden. Dit gebrek aan belangstelling werd nu door de aanwezigen zeer betreurd.
Opmerkelijk was de belangstelling van katholieke zijde. (waaronder 5 geestelijken). Toch moet het mij van het hart dat de aanwezige christenen moeilijk gezien kunnen worden als een getrouwe afspiegeling van hun kerken. En dit ondanks de constatering, dat ongeveer de helft van deze heren als kapelaans of dominees een belangrijke invloed kunnen uitoefenen op het geestelijk leven van hun parochianen of gemeenteleden.
Zonder me te verdiepen in de beroepen, die door de deelnemers uitgeoefend werden, is het toch van belang te constateren, dat zowel bij de christenen als bij de humanisten relatief bijzonder veel onderwijsmensen vertegenwoordigd waren.

Na een geestig en pittig openingswoord van Wika Wasterval leidde de heer J. J. Ham de conferentie in met een praatje, dat „Leven uit verwondering" genoemd werd, maar waar alles in aangestipt werd wat die avond en de dag daarop besproken zou worden.
Uit deze toespraak lichtte Wika Wasterwal 8 punten, waarvan door 4 gespreksgroepen elk 2 zouden worden besproken. Zo'n groep bestond uit 2 à 3 Rooms-Katholieken, 2 Protestanten en 2 à 3 humanisten. Er is tussen deze mensen lang en bijzonder prettig gepraat. Er is een onvoorstelbaar open en welwillend contact geweest. Het was voor elk der deelnemers een onvergetelijke ervaring, dat zó praten tussen mensen van verschillende levensopvatting mogelijk is. En nu kan het wel zijn, dat dominee zus niet de Hervormde Kerk vertegenwoordigde en kapelaan zo niet Rome, maar het feit dat deze mensen ons pogen duidelijk te maken, dat de kerken evolueren en dat wij als volwaardige gesprekspartners worden geaccepteerd, mogen we op prijs stellen.
Dit zegt natuurlijk niets over de toekomst van het Humanisme, maar wel wat over de humanisering van het Nederlands geestelijk leven.

De 8 punten, die uit het praatje van onze vriend Ham geplukt waren, werden dus in 4 kleine groepen besproken. Samenvattend kwam men tot de volgende conclusies:
1. Het „leven uit verwondering", dat kenmerkend werd geacht voor het geestelijk leven van de humanist, werd ook door de christen gedeeld. Waar voor de humanist de verwondering door kennis en ervaring tot nieuwe verwondering leiden zal, vervult de verwondering de christen met

dankbaarheid aan God en brengt hem tot aanbidding.
2. De aanwezige christenen waren in het algemeen wel overtuigd van het *bestaansrecht* van het humanisme, dat door hen dan ook positief werd gewaardeerd. Ofschoon de belemmeringen welke aan het werk van het georganiseerde humanisme in de weg worden gelegd, als niet sportief werden geoordeeld, zal er nog heel wat water door de Schelde moeten stromen vóór algemeen het recht van het Humanistisch Verbond erkend wordt taken te accepteren, die de christelijke kerken nu voor zich opeisen. Hier bleek duidelijk het verschil tussen personen en organiscaties (christenen en kerken).
3. Het wat speelse vraagje van J. J. Ham of de christenen dachten „met de duivel te verkeren" nu ze humanisten ontmoeten, werd beantwoord met de opmerking van christenen, dat het humanisme uit de bijbel is afgeleid. Overbodig te zeggen, dat wij als humanisten het „Humanisme" als a-christelijk zien.
4. Over het wereldbeeld, zoals we dat voor de toekomst zien, zijn heel wat woorden gevallen. In tegenstelling met de verwachting van de christenen heeft het humanisme geen idee over de ideale staat (utopia). Het humanisme is n.l. niet politiek, zoals onze vriend V. d. Hulle duidelijk trachtte te maken. Humanisten en christenen leven in deze wereld *nu* en trachten hun aandeel in te brengen door het leven voor de mensheid leefbaar te maken. Voor de humanist is het zijn verantwoordelijkheid voor de medemens — voor de christen is het verantwoordelijkheid plus geloof plus roeping. De christen ziet Gods werk gedaan door mensen.
5. Een gedicht van Goethe: Willst du ins Unendliche schreiten, so geh' ins Endliche nach allen Seiten (Wilt u zich in het oneindige verdiepen, bezie dan eerst het eindige, hier en nu) werd aanleiding in te gaan op een concreet mensbeeld.
Het ging om het heden met aan de andere zijde de (onbekende) toekomst. Humanist en christen gaan beiden uit van de intermenselijke verantwoordelijkheid. De christenen zeggen dat zij het doen, nadat Christus hun de weg wees. Niet, zo zeggen zij uitdrukkelijk, om de beloning. Hoewel de praktijk voor christen en humanist dezelfde is, is voor de christen God het uitgangspunt.
6. De stelling van Ham, dat de kerk op terugtocht is en het humanisme de nieuwe weg wijst, bracht een discussie op gang, over macht en gezag.
De christenen betreurden het afnemen van de macht niet, omdat macht gezag in de weg staat. Humanisten menen, dat de kerk zich nog teveel gezag aanmatigt. Dit komt, zo zeggen de christenen, omdat onze basis anders is. Schoot echter de kerk in liefde tekort, is zij op weg (aldus de christenen) naar een christelijk humanisme.
Onze vriend V. d. Hulle wil echter verder en spreekt van het vergruizelen van tradities — volgens Wika Wasterval een humanistisch technisch woord — volgens mij een verrijking van de Nederlandse taal. Leve Kees!
7. Belangrijk was de reactie op de vraag van de heer Ham naar wat de wakker geworden christenen en de geëmancipeerde humanisten kunnen doen om *samen een leefbaarder mensenwereld te scheppen.* Voor de geestelijke stromingen ligt hier een taak.
Maar, zegt men, is het wel eerlijk, als we samenwerken, waar we beiden uitgaan van een verschillende opdracht en een verschillend toekomstbeeld? Er zijn gezamenlijke taken maar hoe moet die samenwerking er komen?

Ondanks een uitvoerige bespreking kwam men hier niet uit. Er werd dan ook voorgesteld deze kwestie op een speciale conferentie te bespreken.
8. Eveneens een uitvoerige bespreking kreeg het laatste punt van Ham's inleiding, waarin het ging over het *mensbeeld* in het humanisme en het christendom.
De mens is voortdurend in dialoog met zichzelf, aldus de humanist. Hij moet voortdurend kiezen. Het echte mensengevoel is broosheid.
De christen kiest ook, maar hij kiest tussen God en de zonde. Christus, als zijn verlosser, helpt hem daarbij. „Maar", zegt een katholiek priester, „mijn verlosser leeft ook in de humanist".

Samenvattingen als deze laten u wel ongeveer weten wat er besproken is, maar niet hoe diep en hoe welwillend. Dat welwillendheid niet tot een kleurloos beamen behoeft te leiden, bleek uit deze conferentie. Was het wel niet de stem uit de kerken, welke wij beluisteren mochten, het was toch de stem van de eerlijke christenen, die zich soms mèt ons (dikwijls nog meer) ergeren aan hun eigen kerken.
Bij de rondvraag aan het einde van deze conferentie bleek, dat vele christenen kennisgemaakt hadden met een voor hen tot dan toe onduidelijke geestelijke stroming. De opmerking, dat de positieve ervaring van deze conferentie door de deelnemers diende te worden doorgegeven aan hun geloofsgenoten, werd met applaus beloond.
Dat deze conferentie een belangrijke bijdrage kan zijn voor de emancipatie van het niet-kerkelijk humanisme in Zeeland ligt voor de hand. Dat is te danken (en hiervoor past grote dankbaarheid) aan de welwillende belangstelling van de aanwezige christenen. Het is ook te danken aan de tactische en deskundige leiding van Wika Wasterval, die positief bijgedragen heeft tot de *echte* kennismaking.
En dan ons eigen humanistisch dozijntje dat o.l.v. de heer Ham het humanisme heeft trachten te verduidelijken aan op hun gebied deskundige christenen.
Er is (en dit ten overvloede) in hotel „De Wielingen" uitstekend gegeten en goed geslapen. Maar het gesprek was ècht wel belangrijker.

C. A. M. Brons

(Overgenomen uit „De Zuid-Wester", blad van het gewest Zeeland)

RARITEITENKABINET OFTEWEL KLEINEKUNST-ARCHIEF

Het in een humanistische gemeenschap iedere werkmaand naar een bezinningsbijeenkomst moeten gaan, doet ieder gemeenschapsbestuurder met verantwoordelijkheidsgevoel voor het geestelijk welzijn van zijn leden beseffen, dat er zo nu en dan ook eens iets anders moet gebeuren dan het zoeken naar de redelijke en zedelijke verantwoording van andermans daden. Eén of tweemaal per jaar moet er eens iets anders ten gehore of ten tonele worden gebracht, vaak van erkend minder gehalte dan wat uit onze blauwe sprekerslijst kon worden opgehengeld. Maar juist die minderwaardige en uit-de-toon-vallende stof bleef soms jaren in de herinnering hangen; triest voor de sprekers.

En wat is dat dan wel voor stof? Och, dat is nu juist datgene waar de bestuurderen van gemeenschappen zich periodiek het hoofd over breken, om dan uit die breuk enige geestesvruchten te baren die op minder-serieuze avonden der openbaarheid (zij het in besloten kring) worden prijsgegeven. En daarna leven die vruchten nog slechts in de herinnering van een paar hoorders of toeschouwers voort. Een onredelijk onefficient gebruik van de menselijke geest!

Eén van onze gemeenschappen lanceerde onlangs het idee om de stof die op de bedoelde avonden aan het publiek wordt voorgezet, zoveel mogelijk op schrift te stellen en in een centraal archief onder te brengen met de bedoeling de teksten aan andere gemeenschappen ter beschikking te stellen. Weliswaar zal er bij die stof veel zijn dat op plaatselijke omstandigheden of personen is afgestemd, maar ook daarvan is soms wel een bewerking voor een ander „hier en nu" mogelijk.

Voordat wij ons verder in de praktische uitvoering gaan verdiepen, moeten wij evenwel weten of er inderdaad een (aanvankelijk geringe, maar naar wij hopen van jaar tot jaar groeiende) hoeveel stof is, die voor gebruik door andere gemeenschappen in aanmerking komt. Wij denken hier aan nieuwjaarsgedichten van Thomasvaêr en Pieternel, aan toneelstukjes bij jubilea, aan sketches en ook aan nieuwe vormen van gemeenschapsspelen voor volwassenen.

Daarom wordt hierbij aan de gemeenschapssecretarissen verzocht vóór 1 juni 1965 aan het C.B. opgave te verstrekken van hetgeen de gemeenschap voor bovenbedoeld archief beschikbaar zou hebben. Voldoende is vermelding van:

a. aard van het stuk
b. korte omschrijving (proza, poëzie, aantal personen, lengte, onderwerp, ernstig of luchthartig, enz.)
c. geschiktheid voor andere gemeenschappen
d. adres waar nadere bijzonderheden verkregen kunnen worden.

Wij zijn benieuwd wat de schatgravers in de archieven aan het licht zullen brengen.

Kesler

LANDDAG 1965

Naar een congres gaan afgevaardigden, een landdag is bestemd voor het gehele gezin.

Alhoewel de organisatoren minder gelukkig zijn met het woord „landdag" en dan ook spreken van „30 mei vrij zijn in de randstad", is de redactie van Kader toch maar zo vrij de aandacht van de gewest- en gemeenschapsbesturen te vragen voor de humanistische landdag 1965.

Wellicht een overbodig verzoek, maar er wordt op gerekend, dat in de gemeenschappen regelmatig aandacht aan deze landdag besteed wordt, zowel op de bijeenkomsten als in de geschriften. Er kan echter meer gebeuren. In het verleden hebben sommige gemeenschappen het weleens gepresteerd om met een grote groep gezamenlijk naar een landdag te gaan. Of men huurde een autobus of er werden een aantal leden met auto's ingeschakeld. Zou dit thans niet weer tot de mogelijkheden behoren?

„Niets moet, alles mag". Dat zou de slagzin kunnen zijn voor deze humanistische landdag 1965. Op het programma staat een spreker, rondvaart door oud en nieuw Amsterdam, kinderprogramma's, wandel- en busexcursies door de Amsterdamse tuinsteden, een bezoek aan het humanistische bejaardentehuis — het A. H. Gerhardhuis, een tentoonstelling, ballonnen oplaten door de jeugd, en nog veel meer. Maar de bezoekers kunnen ook zo maar wat buiten zijn, desnoods met eigen tent en kampmateriaal. Oude bekenden ontmoeten en nieuwe kennissen maken. Nogmaals: niets moet en alles mag.

Voor de zakelijke gegevens zij verwezen naar het uitvoerige en keurig verzorgde stencil op geel papier, dat de organisatoren, de gemeenschap Amsterdam-tuinsteden-west, naar alle gemeenschaps- en gewestsecretariaten hebben verzonden.
Mocht uw gemeenschap dit pamflet niet ontvangen hebben of zijn er naar aanleiding daarvan nog vragen gerezen: de heer A. Lansink, „landdagsecretaris", Jacob Geelstraat 11, Amsterdam-18, tel. (020) 15 08 26, zal u alle gewenste inlichtingen verstrekken. Tenslotte: teneinde enkele evenementen goed te kunnen organiseren hebben de organisatoren 16 mei als uiterste datum voor de opgave tot deelneming gesteld. Laat hun niet in de kou staan, ook al schijnt de zon op 30 mei?

„Als men mij vroeg, hoe of nieuwe leden aangetrokken konden worden, zou ik antwoorden: Maak een programma voor de eigen leden dat zo is, dat hun verwachtingen ver worden overtroffen".

(Uit „Ethical Culture To-Day" blad van de Amerikaanse Ethische Unie)

VERSLAG NAJAARSDAG GEWEST ZUID-HOLLAND-N.

28 november 1964, Delft

Op deze geanimeerde, nuttige dag, bezocht door een 30-tal aanwezigen, functionarissen en echtgenoten uit de 5 gemeenschappen, werden de volgende inleidingen gehouden door mevr. A. Treurniet en dr. H. Prins.

Huisbezoek bij de leden door mevr. Treurniet.

Huisbezoek bij nieuwe leden is noodzakelijk, maar met de nodige reserve. Terugkomen daarna hangt af van het nieuwe lid zelf.
Mevr. T. kondigt om de volgende redenen een bezoek steeds, meestal schriftelijk, aan,

1. men wordt gewaarschuwd als zulks niet is gewenst:
   a. niet
   b. nooit
   c. een andere keer.
2. zelf wordt zij door haar patroon van bezigheden ook niet graag overvallen.

Ervaringen na afgesproken bezoek werkten vaak gunstig, nl., dat men genegen werd bij bepaalde gelegenheden ingeschakeld te worden voor anderen.
In den Haag brengt men leden vanaf hun 75ste jaar bij elk kroonjaar een bezoek, terwijl andere jaren een mooie kaart of brief wordt gestuurd.
Grote ledentoevloed is vaak moeilijk door:

1. de verwachtingen door de radio gekoesterd
2. de term gemeenschap
3. teleurstelling in andere, levensbeschouwelijke verenigingen, soms totaal geen bezoek, waardoor bedankt.

Het lidmaatschap door dr. Prins.

Toetreding tot een gemeenschap heeft plaats o.m.

1. als de voet wordt dwars gezet, maar die top verdwijnt weer (vb. Stenen voor brood)
2. via de radio, beter, hier wordt men niet vastgelegd in bepaalde dingen, steeds andere facetten
3. door de t.v., minder gelukkig, H.V. moet geestelijk tehuis zijn, geen lidmaatschap van een voetbalvereniging.

Aan de toetreding moet reliëf worden verleend, door brochures en bijeenkomsten voor nieuwe leden, wat voor het bestuur, dat aanwezig hoort te zijn soms moeilijk, maar belangrijk is.
Soms wordt men alleen lid, omdat men de zaak slechts financieel wil steunen, en zelfs reeds veel elders doet.

Veelsoortige bijeenkomsten door mevr. Treurniet.

Hier dient men aan te denken door zowel middagen voor ouderen te organiseren naast een gespreksgroep op niveau speciaal voor de bestuurders, die ook door T.K.C. en Congres weer geïnspireerd kunnen worden.

Men moet vooral niet alle onderwerpen te moeilijk maken, denk bijv. aan arbeiders.
Ook de H.J.G., al verdwijnt die soms tijdelijk en de studentenverg. Socrates hebben bestaansrecht.
Kadervorming wordt gestimuleerd door studiegroepen.

M.H.

NOG EENS: DE BROCHURETAFEL

Inderdaad, nog eens, want in het Kadernummer van mei/juni 1962 hebben we het daarover ook al gehad. En niemand zal het de schrijver van dat artikeltje toen kwalijk nemen, dat hij bij zijn bezoeken aan gemeenschappen en dan in zijn kwaliteit als spreker, eens rond snuffelt of er enige verbetering valt te bespeuren.

Helaas dient geconstateerd te worden, dat het nog steeds niet is wat het zou moeten zijn. De tafel met lectuur, als deze tenminste aanwezig is, vertoont in de meeste gevallen beslist geen aantrekkelijke aanblik.
Vrijwel altijd ontbreken de nieuwste brochures en ook ons blad „Mens en Wereld" kan men zelden aantreffen. Hoogstens ligt er eens een exemplaar van enige jaren oud en nog onlangs zagen we ergens een paar nummers van het jubileumblad liggen, dat bij het 10-jarig bestaan werd uitgegeven. Op die manier gaat de uitstalling meer op een antiquariaat lijken, wat trouwens nog wordt versterkt door het feit, dat de meeste brochures uit de beginjaren van het Verbond dateren. Natuurlijk, ze zijn altijd nog de moeite van het lezen waard, maar om een beeld te krijgen van het humanisme en het Verbond *nu* is er wat anders te krijgen.

Waar ligt dat nu aan? We hebben het grootste respect voor de brochurehandelaar, als we hem zo mogen betitelen, die bij elke bijeenkomst zijn handeltje uitstalt en trouw weer inpakt als de zaak is afgelopen. Misschien is hij zelfs wel bereid om inlichtingen te verstrekken, maar nog al te veel worden de verkeerde geschriften aan de verkeerde mensen aangeboden. Om nog eens te herhalen, wat we vroeger schreven: We krijgen wel eens de indruk, dat onze ijverige brochurehandelaars hun eigen waar onvoldoende kennen. Dat is een gemis, omdat men dient te weten, wat in een bepaald geval dient te worden aangeboden. Als men een belangstellende, die voor het eerst op een bijeenkomst is, en door lectuur op de hoogte wenst te komen, van dienst wil zijn, moet men proberen te weten in welke richting de belangstelling gaat..... Om het nog wat duidelijker te zeggen, iemand die van het H.V. op de hoogte wenst te komen, heeft weinig aan een filosofisch geschrift over het humanisme, maar wel iets aan onze uitgave: Dit wordt gedaan.....

In vele jaarverslagen wordt geklaagd over het feit, dat men zo weinig brochures verkoopt. Geen wonder als men elke keer weer die, er meestal niet meer zo fris uitziende geschriften op een tafel legt. Het zou zo moeten zijn, dat er van elke nieuwe brochure een fiks stapeltje opvallend voor de hand ligt, met een blikvanger erbij, b.v. een pijl of iets dergelijks. Waarom kijkt men eigenlijk niet eens bij een goed lopende boekhandel hoe of daar de etalage er uit ziet?

Het gaat er ons niet om, dat er door verkoop van brochures meer geld in de kas vloeit. Dat is een bijkomstigheid, we zijn al blij als de kosten er zo'n beetje uitkomen. Maar elke brochure die het Verbond uitgeeft dient om gelezen en besproken te worden. Het zou zo moeten zijn, dat in elk geval de vele gespreksgroepen er mee begonnen, een aantal voor de deelnemers aan te schaffen. Men vraagt regelmatig om gespreksstof, maar vergeet dat die in onze geschriften voor het grijpen ligt. En dan denken we voor het het ogenblik alleen nog maar aan *„Humanisme en sexualiteit"* en *„Humanisten over oorlog en vrede"*. Je kunt geen krant inkijken, of deze zaken komen ter sprake. Daarvoor worden dan die brochures uitgegeven en we moeten er iets mee doen.

Met andere woorden: laat ook onze brochuretafel een weerspiegeling zijn van wat in het Verbond leeft, geen oudbakken kost, maar bij de tijd en dan gepresenteerd op een manier die de aandacht trekt.

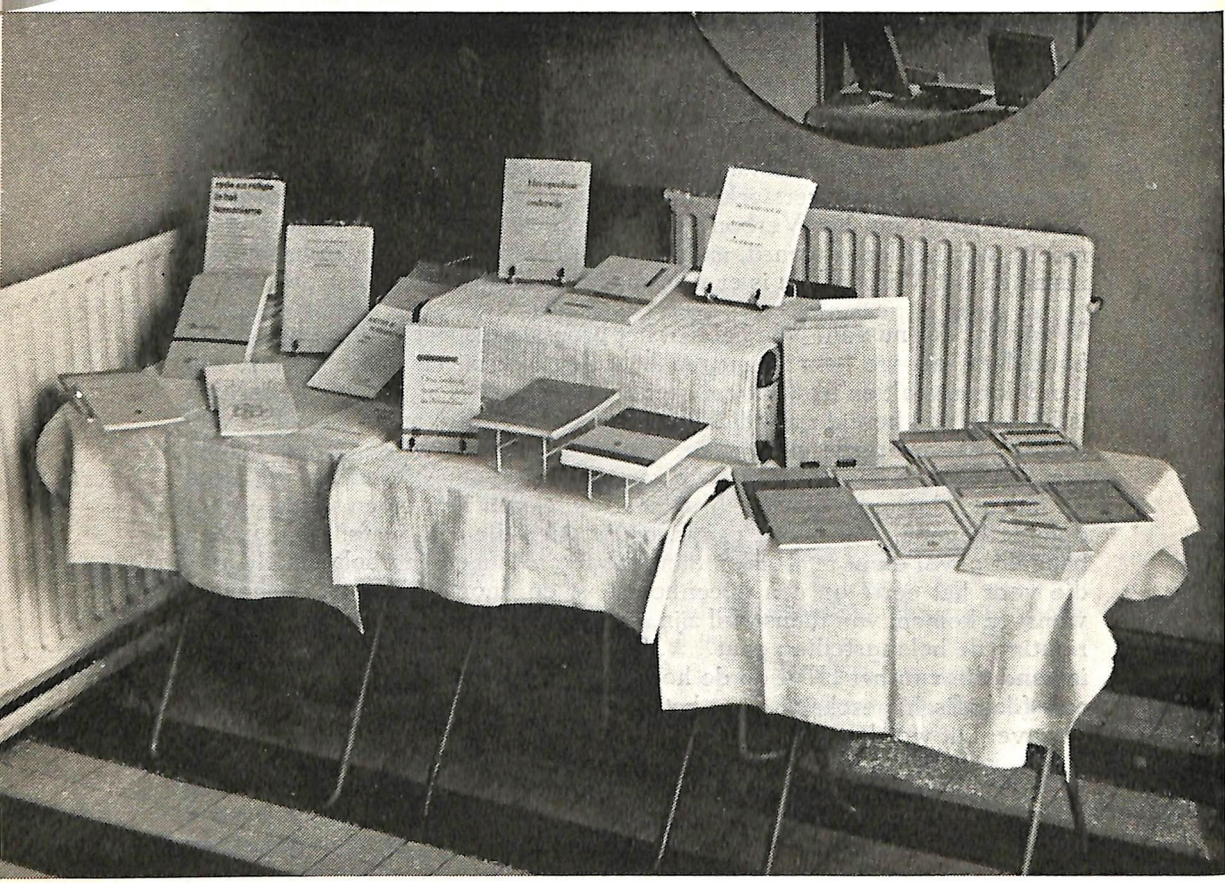

Een goed verzorgde brochuretafel is geen luxe, maar noodzaak. En dan wel met nieuwe uitgaven, die er fris uitzien. Vergeet u ook niet, door een klein kaartje de prijs aan te geven. Dat was op deze tafel verzuimd en gaf een hoop last.

LITERATUURLIJST BIJ DE HANDLEIDING VOOR HET BEJAARDENBEZOEK

1. *Algemene Humanistische lektuur over het modern humanisme.*
   a. *Beginsel en Doel van het H.V.*
   b. *De dag ligt nog voor ons* door dr. J. P. van Praag.
      (schets van een humanistisch wereldbeeld)
   c. *Wat ben ik eigenlijk?*
   d. *Dit wordt gedaan.*
   e. *Cursus geestelijke verzorging op humanistische grondslag*
      door dr. J. P. van Praag.
   f. Lijst van alle brochures en uitgaven van het H.V.
      Iedere medewerker kan gratis voorlichtingslektuur aanvragen bij het Centraal Bureau en proefnummers van Mens en Wereld of het Woord van de Week.

2. *Kader,* orgaan voor functionarissen van het H.V. Dit verschijnt 5 x p. j. en wordt alle medewerkers gratis toegezonden.
   In de afgelopen jaren verschenen o.a. de volgende artikelen:
   1. Jaargang 1958, nrs. 1, 2, 3, 4, 5. „Hoe moeten wij antwoorden?"
   2. Jaargang 1959, nrs. 2 en 3 „Als de sterfdag komt".
   3. Jaargang 1960, nrs. 2, 3 en 4 „Problemen van leven en dood".
   4. Jaargang 1960 nr. 1 „Problemen van de ouderdom" dr. D. H. Prins.
   5. Jaargang 1961 nr. 3 „Maatschappelijk Werk en geestelijke verzorging" mevr. T. Heroma-Meilink.
   6. Jaargang 1962 nr. 5 en jaargang 1963 nr. 1
      „Wat is humanistische geestelijke verzorging?".

3. *Literatuur over Bejaardenbezoek en Bejaarden.*
   1. J. C. van Andel en O. van Andel-Ripke „Oud worden in deze tijd" (165 blz.) 1953. Uitg. Bijleveld.
   2. Drs. J. M. A. Munnichs „De Ouderdom". Uitg. De Toorts, Haarlem.

   Beide boeken en eventuele verdere lektuur verkrijgbaar bij de bibliotheek van de Nat. Raad van Maatschappelijk Werk, Stadhouderslaan 146, Den Haag. Tel. 070-51.21.41.

Algemene inlichtingen verkrijgbaar bij de landelijke leiding van het Bejaardenbezoek, Mevr. A. Treurniet-Wiersma, de Sav. Lohmanlaan 71, Den Haag. Telefoon: 070-68.41.16.

21. MINIMALE VOORBEREIDING

De plaatsen, waaruit vragen om hulp ons bereiken, liggen verspreid over heel het land. Ook in streken, waar het Verbond weinig leden heeft; en waar wij soms niemand kennen, die al enige vorming en ervaring heeft opgedaan in de G.V.
In zo'n geval wordt een medewerker van elders aangezocht; of anders een geestverwant die ter plaatse goed bekend staat, gevraagd om een eerste contact te leggen. Hoe dat 't beste gebeuren kan, wordt dan met deze incidentele medewerk(st)er wel doorgepraat; maar het is gebleken dat enige schriftelijke aanwijzingen daarbij welkom zijn.
Een ontwerp daartoe laten we hier volgen. Voor nog geheel onbekenden kan het een eerste oriëntatie zijn; anderen hebben misschien iets op te merken tot aanvulling of correctie.

1. Een eerste bezoek dient in de regel slechts tot wederzijdse oriëntatie. Waarbij de mogelijkheid van verdergaand contact vooral niet verspeeld mag worden.
Daarom onthouden we ons van ingrijpen, van raad of aandrang in een bepaalde richting, en van toezegging tot concrete hulp.
We laten ons niet verleiden tot tegenspreken of discussiëren, evenmin tot gelijk geven of nu al een standpunt in te nemen.

2. Wel is er een zorgvuldig en belangstellend ingaan op de situatie, zoals de ander zelf haar ervaart en weergeeft. Wordt reeds nu onze mening, ons oordeel verwacht, dan antwoorden we uit het besef, dat de ander en wij nog maar begonnen zijn elkaar te leren kennen en dat de eerste indruk nog niet bezonken kan zijn.
Trouwens ook later zal de beslissing voor de ander zelf blijven. Wij kunnen hoogstens een dienst verlenen bij zijn eigen oriëntatie.

3. We dienen ons wel echt in te zetten, en dat mag de ander weten ook. Niet uit onverschilligheid, maar juist wegens deze ernst, willen we de zaak eerst goed overdenken.
Meestal is het wenselijk een tijd af te spreken voor de volgende ontmoeting; en het eerste gesprek niet te lang te maken.

4. Na deze voorlopige kennismaking wordt overleg gepleegd met een ervaren geestelijk raadsman; over het algemeen zal dat degene zijn op wiens verzoek het contact gelegd is. Tegenover elke derde zijn we tot strikte geheimhouding verplicht.

5. In noodsituaties kan de cliënt zich wenden tot een arts, de gemeentelijke geneeskundige dienst, of een instantie van maatschappelijk werk. Wij dienen dit niet in zijn plaats te gaan doen, en nog minder zonder zijn toestemming; tenzij het niet anders meer kan. „Doorverwijzen" is een delicate beslissing; zodat ook op dit punt, indien enigszins mogelijk, van te voren met de geestelijk raadsman overleg gepleegd wordt.

Kruyswijk

H. WITTEVEEN

De heer Witteveen was plaatselijk geestelijk raadsman te Leiden. Zijn overlijden, in maart j.l., betekent een slag niet alleen voor dit werk, maar ook voor ons die hem kenden.
Als hoofd van een school stond hij bekend om de resultaten die hij wist te bereiken, vooral met moeilijke kinderen.
Tegenover volwassenen gevoelde hij meer onzekerheid en schroom. De voorzichtige en bescheiden benadering die dit meebracht, vormde een bijzonder goede grondslag voor zijn werk in de geestelijke verzorging. Temeer daar deze houding gepaard ging met een voortdurende bereidheid om door overleg iets te leren op dit terrein, dat hem aanvankelijk nog onbekend was. Door deze samenwerking is een sympathie ontstaan, die zijn heengaan tot een persoonlijk gemis maakt. Niet alleen voor zijn — kleine — kring van naaste familie. Maar ook voor mij en stellig voor veel anderen.

K.

BUREAUX VOOR LEVENS- EN GEZINSMOEILIJKHEDEN

In 1951 werd door de hoofdbesturen van Humanitas en het Humanistisch Verbond een Centrale Stichting Bureaux voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden op humanistische grondslag opgericht.
Er zijn thans 7 plaatselijke bureaux en wel in Amsterdam, Arnhem, Eindhoven, Haarlem, Hilversum, Leiden en Utrecht. Besprekingen tot het oprichten van een bureau in Friesland zijn al in vergevorderde staat.

Van het Eindhovense bureau ontvingen we het jaarverslag over 1964 en om een indruk te geven van de mensen die zich tot dit bureau hebben gewend en de aard van hun moeilijkheden, drukken we hieronder enkele gedeelten uit het verslag af.

Verslag van de werkzaamheden

Dit verslag heeft tot doel reliëf te geven aan het hierna volgende cijfermateriaal. We zullen ons echter hoeden aan deze cijfers ook maar enige statistische waarde toe te kennen, aangezien de aantallen per rubriek daartoe te gering zijn.
Het eerste punt dat aandacht verdient is de *wijze van aanmelding*. Een goede verwijzing is alleen te verwachten van personen en instanties, die op de hoogte zijn van het werk van de L.M. Bureaus. Behalve een aantal huisartsen en instellingen, die op maatschappelijk gebied werkzaam zijn, moet daarnaast de voorlichting van enige damesweekbladen genoemd worden, die door hun reportage hun lezerskring een goed inzicht verschaft hebben. Ook radio en televisie hebben op dat gebied hun aandeel bijgedragen.
Het betekent, dat de cliënten bij hun komst weten wat ze van de diensten van onze bureaus kunnen verwachten en eveneens hoe belangrijk hun bereidheid is om aan deze oplossing van hun problemen mee te werken. Hetzelfde kan gezegd worden van verwijzing door ex-cliënten. Hun advies is immers het gevolg van persoonlijke ondervindingen, die uiteraard bevredigend zijn verlopen.
Onze spreekuren worden tegenwoordig ook vermeld in de agenda van enige dagbladen, een feit waar we zeer erkentelijk voor zijn, ondanks het gevolg dat het spreekuur daardoor mede bezocht wordt door cliënten, die we niet de adequate hulp kunnen bieden. In dat geval functioneert het bureau als wegwijzer, zodat de cliënt meestal bij de dienstverlenende instantie terecht komt, waar hij met zijn vraagstelling thuis hoort.
De cliënten, die komen na raadpleging van een telefoongids vormen een aparte groep. Zij behoren volgens onze ervaringen tot de zeer eenzamen. Hierbij denken we onder meer aan de cliënten, die de gevolgen van de laatste oorlog nog niet te boven zijn gekomen. B.v. als puber in de illegaliteit verzeild en daarna dienstgenomen bij de geallieerden of in het tegengestelde geval, tijdens dezelfde gevoelige leeftijdsfase dienstverlening aan de bezetter, deden zij overeenkomstige ervaringen op. Nu, jaren later, wegen de onverwerkte angsten loodzwaar en beletten vaak iedere vorm van aanpassing.
Soms worden we op de komst van cliënten voorbereid, die we nooit te zien

krijgen. Door collega's uit andere delen van het land kregen deze cliënten bij verhuizing naar Eindhoven het advies hun contact aan ons bureau voort te zetten. Dit gebeurde te vaak om er zonder meer aan voorbij te gaan. De meest voor de hand liggende verklaring lijkt dat een cliënt na afbreken van een goed bureaucontact er niet zo gemakkelijk toekomt bij een ander opnieuw te beginnen. Tenslotte gaat het om een zeer persoonlijke relatie tussen twee mensen. Verder kunnen de veranderde omstandigheden, die door de nieuwe leef- en werksfeer ontstaan zijn, een gunstige invloed op de gezinsverhoudingen hebben.

De aanleiding, waarmee de cliënt z'n bezoek aan het bureau verklaart, is veelal niet overeenkomstig met de werkelijke aard van zijn problemen. Bijna klassiek zijn de financiële moeilijkheden, die genoemd worden, vaak een uiting van vijandigheid tussen de huwelijkspartners. Zoals ook strubbelingen met kinderen in vele gevallen terug te brengen zijn op een disharmonische huwelijksverhouding.
Er kan ook de zorg zijn om het huwelijk dat een van de kinderen gaat sluiten, die een ouder tot een bureau-contact brengt. Na enige gesprekken blijkt dan dat het niet om het a.s. huwelijk gaat, maar dat deze gebeurtenis aanleiding is tot confrontatie met het eigen huwelijk, dat ogenschijnlijk bevredigend, tòch allerlei vragen en problemen opwerpt. Het vaak moeizaam samen zoeken naar antwoord en oplossing van deze moeilijkheden kan leiden tot een beter begrip en grotere tolerantie voor de levensgezel(lin) met als winst een gezamenlijk onder ogen zien van de mogelijkheden, die bij het ouder wordend echtpaar ook de nieuwe levensfase inhoudt.
Bij huwelijksmoeilijkheden kan een bureau-contact dat vóór alles gericht is op de werkelijkheid van de situatie, de huwelijkspartners tot het inzicht brengen dat hun huwelijk op drijfzand gegrondvest is. De uiterlijke schijn is niet langer te handhaven, omdat de energie die daarvoor nodig is, ondraaglijke psychische en physieke spanningen veroorzaakt. Ook in deze gevallen kan, wanneer er een goede relatie is, hulp geboden worden bij de verwerking van opgelopen schade en leed en bij het vinden van een reële houding ten aanzien van de veranderde levenssituatie.

Ongemerkt resulteerde het punt „aanmeldingen" in een aantal beschouwingen, die voor een deel de werkzaamheden van het verslagjaar weerspiegelen. Uit de cijfers blijkt, dat de langduriger bureau-contacten een intensivering van de werkzaamheden betekenen.
Door de meerdere contacten met verschillende bij de geestelijke volksgezondheid betrokken instanties kan op een normale ontwikkeling van ons werk gerekend worden. Nu al is de „part-time job" aan het uitgroeien tot een volledige dagtaak.

In het verslagjaar had ons bureau bemoeienis met 39 cliënten te verdelen in: 21 vrouwen en 18 mannen.
Bij de aanmelding ging het twee maal om een echtpaar en een maal om een verloofd paar.
In drie gevallen waren er een of meerdere contacten met de huwelijkspartner.

Leeftijd	*vr.*	*m.*
tot 20 jaar	3	4
20—30 jaar	2	1
30—40 jaar	2	3
40—50 jaar	11	3
50—60 jaar	3	1
60—70 jaar	—	6
Burgerlijke staat		
gehuwd	14	11
ongehuwd	3	4
gescheiden	3	2
weduwstaat	1	1
Lidmaatschappen		
Gereformeerd	1	—
Remonstrants	1	1
Ned. Hervormd	1	1
Katholiek	6	4
Joods	1	2
Hum. organisaties	4	3
geen	7	7

Van de bij bovengenoemde kerkgenootschappen aangeslotenen waren er 4 mensen eveneens lid van een humanistische organisatie.
Bij de aanmelding werd de kerkelijk meelevenden attent gemaakt op het Katholiek Bureau voor Huwelijksvoorlichting hier ter stede.

Wat de beroepen betreft:

De gehuwde vrouwen, allen huisvrouwen, kwamen uit fabrikanten-, intellectueel-, middenstands- of arbeidsmilieu; de gescheiden en ongehuwde vrouwen waren zelfstandigen of op kantoor en fabriek werkzaam.
De mannen behoorden tot de hogere beambten, intellectuelen, kleine zelfstandigen, kantoor-employés, geschoolde en ongeschoolde arbeiders en gepensioneerden. Tot de jongste groep behoorden twee middelbare scholieren.

De moeilijkheden waren te verdelen in:

	vr.	*m.*
huwelijksmoeilijkheden	8	6
levensmoeilijkheden	6	5
ongehuwd moederschap	1	—
gedrags- en opvoedingsproblemen	5	4
bejaardenprobleem	—	1
juridische kwestie	—	1
advies gevraagd voor derden	1	1

De cliënten kwamen op de volgende wijze naar ons bureau:

	vr.	*m.*
uit eigen beweging of via kennissen en ex-cliënten	5	7
via huisarts	3	1
na raadpleging telefoongids	2	1
dagblad en damesweekblad	3	3
na radio en televisie-uitzending	2	—
via voogdijvereniging	2	—
via „Humanitas"	—	1
via Humanistisch Verbond	1	1
via Hervormde Stichting te Amsterdam	1	—
via Gem. Dienst v. Sociale Zaken	1	—
via Kinderpolitie	1	2
via Bureau voor Arbeidsrecht	1	2

De cliënten werden verwezen naar andere instanties of personen:

L.M. bureau te Arnhem	1	1
Wit-gele Kruis	1	—
Katholiek bureau v. Huwelijksvoorlichting	1	—
R.K. Gezinsvoogdijvereniging	1	—
juridische medewerker K.A.B.	—	1
Bureau voor Arbeidsrecht	—	1
Gew. Arbeidsbureau	—	1
Afd. Beroepskeuze v.h. Gew. Arbeidsbureau	1	—
„Humanitas"	3	2
Medisch Opvoedkundig Bureau	1	—
Zenuwarts	2	2
Psycho Analytisch Instituut te Amsterdam	—	1

Een deel van bovenstaande verwijzingen waren van definitieve aard; een deel behoorde tot het behandelingscontact.
Ten behoeve van de cliënten waren er contacten met Gemeentelijke Diensten van Sociale Zaken in en buiten Eindhoven, ambtenaren van voogdijverenigingen, Raad v. d. Kinderbescherming, charitatieve instellingen, Noodhuisvesting, Ned. Herv. Gezinszorg, „Humanitas" en een tehuis voor ongehuwde moederzorg.
Verder met Katholieke en Joodse geestelijken, artsen en onderwijzend personeel.
Het aantal gesprekken met derden bedroeg 33.

Duur van het contact:

	vr.	*m.*
1—3 gesprekken	10	13
4—10 „	7	3
10—20 „	4	2

In totaal werden er 194 gesprekken met cliënten gevoerd. De cliënten waren merendeels woonachtig in Eindhoven en directe omgeving, verder in Valkenswaard, Knegsel, Weert, Tilburg en Nijmegen.

	vr.	*m.*
Aan het einde van het verslagjaar waren acht gevallen nog niet afgesloten	5	3

OP DE FOTO

Het Bureau (BURO!!!!) Geestelijke Verzorging van het Waterweggebied staat op de foto, omdat er een bord aan de voordeur is geplaatst. Een amateurfoto uiteraard, want beroepskrachten kunnen voor dit doel nog niet uit het Steunfonds worden betaald.
Wat gaat er allemaal achter deze foto schuil? Velen, die het bord bij de buitendeur passeren blijven een ogenblik staan. Ik zou zo graag eens weten, wat ze er wel van denken. Het bord, dat nogal grote afmetingen heeft heeft grote aantrekkingskracht blijkbaar. De kleur is ook zo mooi blauw. En dan die uitdrukking van de kosmische verbondenheid erop. Zouden al die voorbijgangers dat ook zo voelen? Ze blijven er soms wel lang voor staan. Soms staan er twee of drie tegelijk voor. Ik probeer ze dan wel eens te observeren en vang enkele woorden op van wat ze zeggen. Maar een verband met hun gedachten heb ik nog niet kunnen leggen. Ja toch, een enkele cliënte vertelde me, dat ze door het bord op het idee was gekomen eens met een van ons te gaan praten. Het bord had haar een weg gewezen. Ze was buitenkerkelijk en zat met problemen. Het bord is dus een schakel gebleken tussen de vele schakels in het menselijk leven.

Zulke borden moeten er meer komen. Eigenlijk op elk adres waar een geestelijk raadsman (-vrouw) een spreekuur houdt, thuis. Maar zo'n bord is zo duur. Toch is het goedkoper, dan adverteren in kranten. Het is blijvend en wordt voor de voorbijgangers een gewoon verschijnsel. De mensen weten op de duur echter beter, waar ze moeten zijn, waar ze kunnen praten over hun levensvragen. Ze kunnen anderen er op attent maken.

Zo is het huis van Mevrouw Reddingius op de Provenierssingel reeds voor velen een vertrouwd adres geworden, de concretisering van een geestelijk tehuis voor buitenkerkelijken. Voor de een om er over zich zelf te komen praten, voor de ander om deel te nemen aan gespreksgroepen, of om er gezellig te eten. Daarnaast is het ook het huis waar vele activiteiten worden voorbereid door het gemeenschapsbestuur van Rotterdam, door het gewestelijk bestuur en door de werkgroepen voor de ledenwerfactie, arbeidersgespreksgroepen, scholing van de geestelijk verzorgers(-sters) en nog veel meer.
Ja, nog veel meer. Bijvoorbeeld in de maanden februari, maart hebben vele vrijwilligers overdag en 's avonds er gewerkt aan de activiteiten van het Steunfonds. Ze hebben o.a. 50.000 enveloppen met de schrijfmachine geadresseerd. Is dat geen heerlijk gevoel om zoveel mensen voor de realisering van een stuk praktisch humanisme bezig te zien. Ik vind het fijn daaraan mede een beetje leiding te geven.
Ja, achter dat bord op de foto gaat veel schuil. Eigenlijk moest iedereen dat weten.

J. Koops

HULP AAN EMIGRANTEN

Arnhem. — In een voordracht in „De Coehoorn" voor de afdeling Arnhem van het Humanistisch Verbond vertelde mej. M. E. ter Heege dat ook in de immigratielanden Australië, Nieuw Zeeland en Canada het Humanistisch Verbond naast de kerken werkzaam is bij de ontvangst en de introductie van emigranten.
Gezien de grootte van Australië en de geringe omvang van de diverse humanistische organisaties in deze landen staat deze hulpverlening nog in de kinderschoenen. Toch kon in een aantal gevallen nuttig werk worden gedaan om gezinnen op weg te helpen.
De voordracht van mej. Ter Heege werd toegelicht met een aantal dia's, die een indruk gaven van de leefwijze in Australië. De avond werd besloten met de beantwoording van een aantal vragen, die voornamelijk betrekking hadden op de mogelijkheden van familiebezoek.
Mej. ter Heege gaf de raad toch vooral inlichtingen in te winnen bij de erkende reisbureaus. Zelf heeft zij zitting in de emigratiecommissie van het Humanistisch Verbond, dat voorlichting geeft over vele zaken aangaande emigratie en familiebezoek.

(Arnhemse Crt. 16.1.1965.)

VORMINGSLEIDERS

In voorgaande nummers van Kader werd achtereenvolgens aandacht geschonken aan het voorbereidende werk in de gemeenschappen om te komen tot Humanistisch Vormings Onderwijs, de taken van een plaatselijke werkgroep van het Centrum voor Humanistisch Vorming en de benoeming en status van de voorlopige vormingsleiders. Thans zal nader ingegaan worden op de opleiding van de vormingsleiders.

Humanistisch Opleidings Instituut

In 1962 werd samen met het Hum, Thuisfront een begin gemaakt met de regelmatige opleiding van geestelijke raadslieden en vormingsleiders. Voordien waren er plaatselijk wel bijeenkomsten georganiseerd voor gespreksleiders e.a. en werden er regelmatig scholingsweekenden en studiedagen gehouden. Nu begon echter een landelijke, twee jaar durende opleiding.
Deze werd ondergebracht in een stichting die op 11 juni 1964 haar beslag kreeg en de naam Humanistisch Opleidings Instituut draagt. Directeur en cursusleider werd de heer L. Esmeyer, wetenschappelijk medewerker van het Verbond, en de administratie kwam in handen van het Centraal Bureau. Hiermee was een lang gekoesterde wens — een eigen opleidingscentrum op humanistische grondslag — ten dele gerealiseerd.

De cursisten komen gedurende twee jaar om de veertien dagen op zaterdagmiddag bijeen. Zij krijgen een aantal vakken en kunnen met de docenten van gedachten wisselen over de behandelde stof. Deze gedachtewisseling brengt met zich mee, dat aan de cursus maar een gering aantal kunnen deelnemen. Een voordeel daarentegen is dat de opleiding slechts twee jaar duurt. Grotere groepen zouden meer tijd vergen.
Uiteraard is het centrale vak in deze opleiding humanistiek, d.w.z. een wetenschappelijk verantwoord en samenhangend geheel van de theorie, de geschiedenis en de praktijk van het humanisme. Theorie, geschiedenis en de levenspraktijk worden behandeld door prof. dr. J. P. van Praag en praktisch humanisme door de heer P. A. Pols.
Andere vakken zijn filosofie, psychologie en andragogie, respectievelijk door dr. W. van Dooren, prof. dr. T. T. ten Have en prof. dr. L. van Gelder.
Een belangrijk deel van de tijd wordt besteed aan de verschillende godsdiensten. Prof. dr. H. Berkhof behandelt de bijbel en het jodendom, de reformatie en het orthodoxe protestantisme. Prof. dr. J. Sperna Weiland geeft een beeld van het vrijzinnig christendom en prof. dr. B. Delfgaauw

neemt het rooms-katholieke denken onder de loep. Dr. Kwee Swan Liat gaat verder van huis en geeft een indruk van het niet-westerse denken: Boeddha, Confucius en de Islam.
Behalve deze hoofdvakken zijn er specialisaties, zoals groepsdynamica, didactiek, sociologie, werkwijze van het maatschappelijk werk e.d.

Aan het eind van de tweejarige opleiding maken alle deelnemers een werkstuk waarin zij een onderwerp behandelen, dat verwant is aan een van de hoofdvakken. Na een mondelinge gedachtenwisseling over de stof van twee hoofdvakken naar keuze, wordt over hen geoordeeld door het curatorium van het opleidingsinstituut. Ten bewijze dat zij de opleiding met vrucht hebben doorlopen, ontvangen zij een H.O.I.-diploma.

Met welk doel?

Waartoe deze grondige opleiding, zo kan men zich afvragen. Om te komen tot goed opgeleide all-round geestelijke raadslieden en vormingsleiders, zowel bezoldigden als vrijwilligers. In de sector van de geestelijke verzorging wordt in de eerste plaats gedacht aan de raadslieden in het leger, maar evenzeer aan de leidinggevenden van groepen vrijwillige plaatselijke geestelijke raadslieden in grote steden of bepaalde rayons. T.a.v. de vormingsleiders zal het zeker in de komende jaren niet anders gaan.
Waartoe deze grondige opleiding? Wederom deze vraag, maar nu met het accent op „grondig". Is het voor al dit werk niet een te zware opleiding, die veel van de vrije tijd van de deelnemers vraagt? Wanneer de cursus eenmaal begonnen is, menen de meeste deelnemers, dat niet diep genoeg gespit wordt. M.a.w. het zou huns inziens nog grondiger moeten gebeuren. Aan de andere kant is er de vraag van de humanistische organisaties. Zij zouden graag over een reservoir van mensen beschikken om te kunnen voldoen aan de steeds toenemende vraag naar geestelijke vorming en verzorging. Deze mensen treden in hun functie echter niet alleen op, maar worden ook vaak gezien als representanten van de humanistische organisaties naar buiten toe. In al deze gevallen hoopt men door middel van de opleiding mensen te krijgen van wie men in elk geval weet, dat het hun niet aan kennis en inzicht ontbreek. Juist deze factoren zijn van bijzonder veel belang wanneer het gaat om het gezicht van het humanisme in discussies met dominees, pastoors, leraren van het middelbaar onderwijs e.d., mensen met een academische opleiding die bijzonder goed geschoold zijn in hun vak.

Welke eisen?

Wie toegelaten zullen worden tot de opleiding, beslist het curatorium. In het algemeen wordt als norm voor toelating gesteld dat de candidaat een middelbare opleiding moet hebben gehad. Enige verdere studie strekt tot aanbeveling. Voor hen die opteren voor de opleiding tot vormingsleider is het in de eerste plaats gewenst, dat ze over een onderwijsbevoegdheid beschikken, terwijl onderwijservaring zeer zeker als een pluspunt gerekend wordt. Dat een humanistische overtuiging vereist wordt, is begrijpelijk. De leeftijd is gesteld tussen de 25 en 35 jaar.

Betekent dit nu, dat de cursus beslist ontoegankelijk is voor iedereen, die niet geheel aan deze eisen voldoet? Zo mag dit beslist niet gezien worden. Uiteindelijk oordeelt het curatorium over de toelating.
Hierbij gelden niet alleen de normen, die in het algemeen gesteld zijn, maar zeker speelt ook de vraag een rol of de candidaat de cursus met goed gevolg kan afmaken. Met teleurstellingen is niemand gediend.
Tenslotte zij vermeld dat de kosten ƒ 350,— per jaar bedragen (boeken en reisgeld inbegrepen). In deze kosten kan echter tegemoet gekomen worden en de gemeenschappen behoeven zich natuurlijk ook niet onbetuigd te laten.

Hoe verder?

Het zou zeer gewenst zijn indien gemeenschapsbesturen, indien zij menen dat een van hun leden — ook al voldoet deze niet geheel aan de eisen — geschikt is voor de cursus, dit op te geven bij het Humanistisch Opleidings Instituut, Oudegracht 152, Utrecht. Uiteraard onder vermelding van de overwegingen waarom men de persoon in kwestie aanbeveelt.
Van Utrecht uit zal dan schriftelijk en/of persoonlijk contact met de voorgedragen candidaat worden opgenomen.
Verder staat het iedereen vrij zich voor de cursus aan te melden, waarbij dan zo volledig mogelijk inlichtingen verstrekt dienen te worden.
Deze kwestie is de ernstige aandacht van de gemeenschapsbesturen ten zeerste waard, zowel voor de eigen gemeenschap als in het belang van het humanisme in Nederland.

M. W. Verduijn